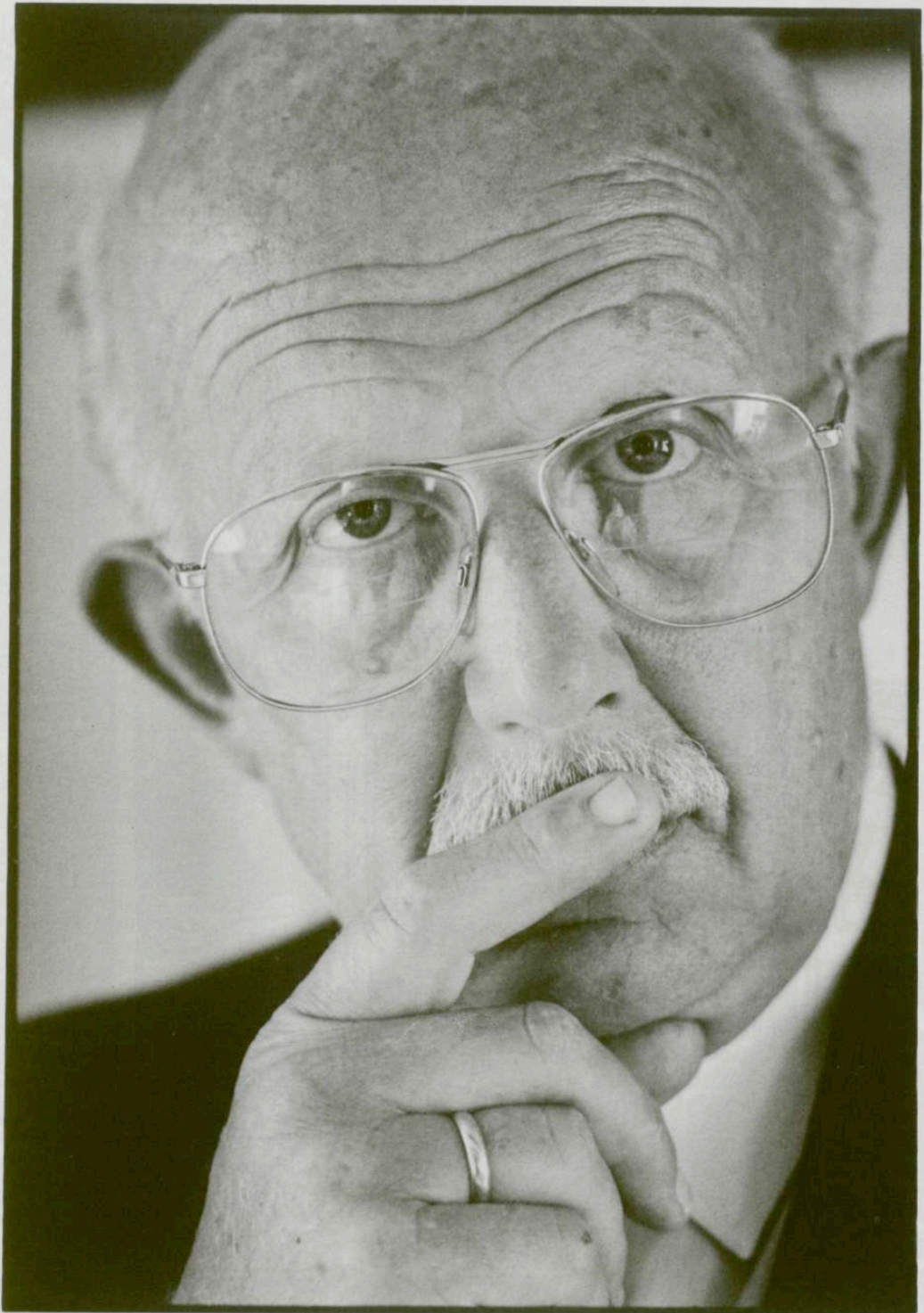

Als je iets zelf kunt moet je niet

t doen, t een ander laten komen

Vijfendertig jaar geleden trad hij in dienst van de Medische Faculteit en op 1 september ging prof. dr. W.Th. Daems officieel met emeritaat. Een indringende SDAP-opvoeding rond waarden als werklust en gemeenschapszin staat hem echter ook nu nog niet toe zich voorgoed aan de rand van zijn zwembad in de Ardèche te vestigen. Het decanaat heeft hij overgedragen aan prof. dr. Ph.J. Hoedemaeker, maar het voorzitterschap van de stuurgroep Nieuwbouw zet hij gewoon voort, op een aanstelling van twee dagen in de week. Daarnaast blijft en gaat hij een reeks van andere functies vervullen, waaronder het vice-voorzitterschap van het Leids Universiteitsfonds en het voorzitterschap van de Stichting Leidse Studentenhuisvesting. Een gesprek tegen de achtergrond van het Amsterdamse Betondorp, maar dan wel het bakstenen gedeelte daarvan.

'Nooit dooie dingen de baas', placht destijds in Betondorp Daems sr. zijn kinderen voor te houden. Daarmee wilde hij méér zeggen dan dat men zich niet op zijn kop moet laten zitten door een krom geslagen spijker of een onwrikbaar vastgeroeste moeder. "Hij bedoelde", aldus Daems jr. "dat een mens niet gedoemd is het leven passief te ondergaan, maar er actief vorm aan kan geven. Mensen zijn respect verschuldigd aan hun medeschepselen, moeten zich dienstbaar opstellen naar elkaar, maar kunnen ieder voor zich en allen te zamen tot op grote hoogte richting geven aan hun bestaan". Daems jr., te weten de Leidse celbioloog prof. dr. W.Th. Daems, viert 10 oktober aanstaande zijn 64e verjaardag. Statistisch gesproken mag hij het nog zo'n vijftien keer lente zien worden, maar ook zijn 'derde leeftijd' of 'troisième âge' - zoals zijn vrienden in de Ardèche dat uitdrukken - wenst hij niet met de armen over elkaar aan

zich voorbij te laten trekken. De behoefte om vorm te geven, om chaos te ordenen en dooie dingen de baas te worden, is nog onverminderd aanwezig. "Dus vind ik het heerlijk om ook de komende jaren nog een paar activiteiten te kunnen blijven verrichten ten dienste van zowel de faculteit als de universiteit. Bij elkaar gaat het om zo'n 3,5 dag per week. En doordat mijn opvolger Hoedemaeker - tot mijn buitengewone genoegen - volstrekt ongevoelig is gebleken voor de charmes van mijn werkkamer, hoef ik ook niet te verhuizen". Tijdens een onderhoud met Daems bij gelegenheid van zijn intrede in de rijen van de emeriti sluipen zijn vader en moeder, zijn broer en zus, zijn vrouw en zijn kinderen, de een na de ander het gesprek binnen. Maar het meest nadrukkelijk manifesteert zich Daems' vader, die nog met een ander citaat aan het woord komt: "Als je iets zelf kunt doen, moet je niet een ander laten komen". Wiggele Theodorus Daems is afkomstig uit een Amsterdams SDAP-milieu.

Zijn ouders behoorden tot de eerste bewoners van Betondorp, de beroemde wijk die in de jaren twintig door wethouder De Miranda werd uitgedacht ter 'verheffing van de arbeidersklasse'. Achteraf kan worden vastgesteld dat deze doelstelling, zeker de eerste decennia, tot opmerkelijke resultaten heeft geleid. Niet alleen Dick Daems maakte een succesvolle carrière door, ook zijn buurjongetjes Karel en Gerard van het Reve vergaarden roem. In de omringende straten werden in die jaren dertig en veertig hoepel en priktol gehanteerd door knapen die later hun naam schreven als prof. mr. F.J.W. Lowensteyn, prof. mr. T. Koopmans, prof. dr. J.D. van der Ploeg. Ook zulke illustere Nederlanders als voetballer Johan Cruyff, fotograaf/filmer Ed van der Elsen, actrice Willeke van Ammelrooy en de oud-hoofdredacteur van NRC-Handelsblad Wout Woltz groeiden op in Betondorp. Gevraagd naar zijn verklaring voor deze concentratie van maatschappelijk succes, neemt Daems de houding aan

waarin hij het gemakkelijkst nadenkt. Dat wil zeggen dat hij achterover leunt en de handpalmen langzaam en schijnbaar met grote moeite achterwaarts over de slapen wrijft, als bevond zich hier een buitengewoon weerbarstige bos hoofdhaar. Hetgeen, zoals op de faculteit algemeen bekend, in het geheel niet het geval is. "Je hebt in Betondorp", vertelt hij, "een deel waar inderdaad in beton is gebouwd, en een deel waar de huizen van baksteen zijn, zoals in de Ploegstraat, waar ook ons gezin woonde. Cruyff is afkomstig uit het betonnen gedeelte, maar verreweg de meeste sociale stijgers zijn opgegroeid in de bakstenen huizen. De verklaring moet wel zijn dat de betonnen woningen werden toegewezen door de gemeente en dat in de bakstenen huizen, beheerd door de Algemene Woningbouwvereniging, alleen Amsterdammers kwamen te wonen die dat uitdrukkelijk zelf wilden. Mensen die zich identificeerden met de sociaal-democratische idealen waaruit Betondorp was voortgekomen en die er een aanzienlijk financieel offer voor over hadden om hier te mogen wonen; de bakstenen huizen waren vóór de oorlog een kwartje per week duurder dan de betonnen. Hier concentreerde zich een op emancipatie en vooruitgang georiënteerde voorhoede uit de Amsterdamse arbeidersbevolking. Veel vruchten daarvan zijn geplukt door de volgende generatie".

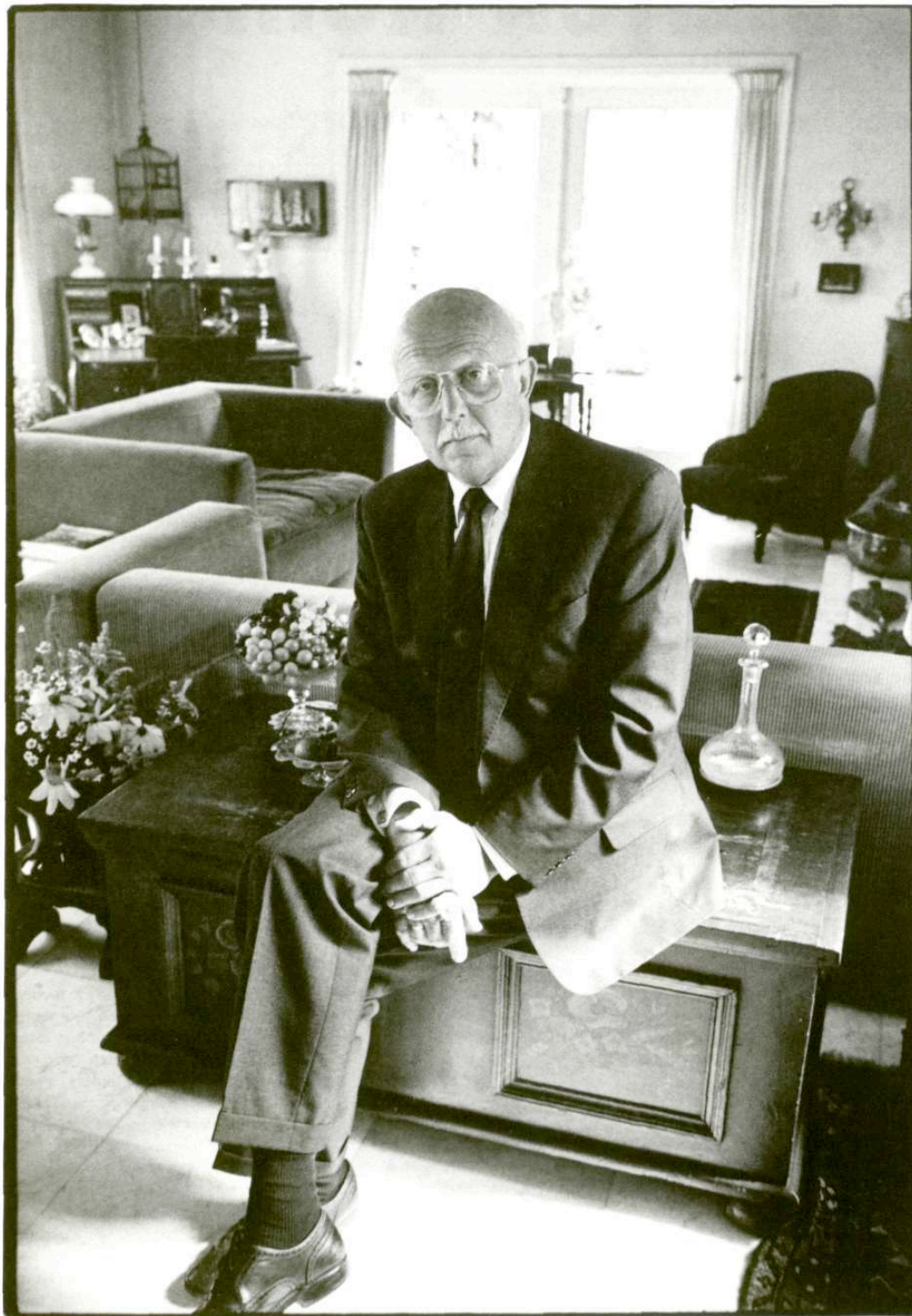
Betondorp

Vanuit de laatste fase van zijn loopbaan terugkijkend op zijn jeugd- en jongelingsjaren in Betondorp, laat Daems grote waardering blijken voor de levenshouding van zijn ouders. "Naderhand is vaak de draak gestoken met de cultuur van Meiboom en AJC, blauwe knoop en Internationale. Maar de immateriële waarden die in die cultuur centraal stonden, zijn mij altijd blijven aanspreken. Ik denk dan aan begrippen als gemeenschapszin, werklust, onafhankelijkheid. Maar ook aan liefde voor de natuur en voor het culturele erfgoed. Zonder nu de indruk te willen wekken dat ik daar dagelijks over loop te tobben moet ik steeds zeggen dat die waarden nog steeds centraal staan in mijn leven". Zijn studie geneeskunde moest Daems voor een belangrijk deel zelf >

Als je iets zelf kunt moet je niet e

Prof. dr. W.Th. Daems:

"Waar nu onze huiskamer is, stonden vroeger de ovens".

bekostigen en met dat doel riep hij, samen met anderen, in 1948 in de Amsterdamse studentenbioscoop Kriterion de 'Oppascentrale' in het leven. "Er was in die eerste naoorlogse jaren een enorme behoefte aan baby-sitters. Door gebruik te maken van de telefoon van Kriterion waren we permanent bereikbaar. En baby-sitten is voor een student natuurlijk een ideale activiteit. Je neemt je boeken mee en als de baby het op een krijsen zet, geef je een schone luier of je warmt een flesje op. Wel was het vaak een eind fietsen voor ik op mijn oppas-adres was. Een eigen kamer kon ik me niet permitteren, dus ik ben heel mijn studietijd bij mijn ouders blijven wonen. En vanuit Betondorp naar bijvoorbeeld Amsterdam-Noord is toch gauw een uur fietsen".

Scheepsarts?

Goede contacten met directeur Fiedeldij Dop van het toenmalige Emma Kinderziekenhuis deden Daems aanvankelijk besluiten tot een specialisatie kindergeneeskunde. Maar toen puntje bij paaltje kwam, bleek er toch geen opleidingsplaats beschikbaar. "Je hebt niet alles in de hand, merkte ik toen. Je kunt je wel actief opstellen, zoals mijn vader mij had voorgelouden, en je best doen om zelf vorm te geven aan het leven, maar soms geeft het leven ook vorm aan jou. Was die opleidingsplaats bij Fiedeldij Dop doorgegaan, dan was ik wellicht in de neonatologie terechtgekomen. Nu moest ik iets anders vinden. Huisarts? Scheepsarts? Een vriendje wees me op een vacature bij het nieuwe Laboratorium voor Electronenmicroscopie in Amsterdam. Jij houdt toch van fotograferen?, zei dat vriendje. Nou, electronenmicroscopie is net zoiets". Een misverstand, naar Daems spoedig bleek, dat hem er echter niet van heeft weerhouden zich de volgende dertig jaar aan dit vakgebied te wijden. In 1958 verhuisde hij naar Leiden, waar hij de leiding kreeg van het Laboratorium voor Electronenmicroscopie van de RUL. In 1972 volgde zijn benoeming tot hoogleraar in de submicroscopische cytologie. Daems' bijdrage aan de wetenschap was aanzienlijk. Zijn naam is als (co-)auteur verbonden aan 237 publicaties en 8 boeken. Dertig promovendi begeleidde hij succesvol naar hun promotie.

"Immateriële waarden in SDAP-cultuur zijn mij altijd blijven aanspreken"

nt doen, et een ander laten komen

"Zeker in de beginperiode van de electronenmicroscopie werkten we in tot dan toe onbetreden gebied. De celstructuren die we in kaart brachten, waren nooit eerder door iemand beschreven. Buitengewoon boeiend onderzoek dus. Maar met het toemenen van onze kennis werd de electronenmicroscopie als zelfstandig vakgebied steeds minder relevant. Eind jaren tachtig waren we zo ongeveer wel klaar met ons werk en werd de electronenmicroscopie als belangrijke onderzoeksmethode in toenemende mate geïntegreerd in tal van andere disciplines. Toen deed zich opnieuw een moment voor waarop het leven mij bij de hand nam in plaats van andersom. Tammeling - mijn voorganger prof. dr. G.J. Tammeling - vroeg me of ik zin had het decanaat op mij te nemen. Ik heb getracht daar goed over na te denken, maar omdat je - net als bij een huwelijk - pas achteraf weet wat het inhoudt, is dat een tamelijk vruchteloze aangelegenheid. Ik heb 'ja' gezegd, ben het patroon gaan ontdekken in de lappendeken van decanale activiteiten en heb volop van het werk genoten".

Haardos

Hij duwt zijn imaginaire, wellicht heimelijk gewenste, haardos weer naar achteren en vervolgt: "Weet u wat eigenaardig is? Dat de decanaten van de medische faculteiten onevenredig vaak bezet worden door celbiologen. Zowel aan de twee Amsterdamse universiteiten als aan de Vrije Universiteit van Brussel bevindt zich een celbioloog op deze post. In Utrecht was dat tot voor kort ook het geval. In Nijmegen zit een patholoog-anatoom, die dus evenzeer op microscopisch niveau bezig is. En ook in Leiden hebben we nu, in de persoon van Hoedemaekker, een patholoog-anatoom. Misschien heeft het ermee te maken dat beoefenaars van deze vakgebieden voortdurend aan het zoeken zijn naar de relatie tussen structuur en functie. Ik heb ervaren dat je daarmee ook als decaan gedurig in de weer bent, zij het dat het in deze functie gaat om de structuur en functie van een organisatie van mensen". "Nog een ander verschil met het hoogleraarschap is natuurlijk dat een decaan doorgaans met veel meer on-

derwerpen tegelijkertijd bezig is. Je agenda is volgemetseld met afspraken. Je neemt afscheid van een gesprekspartner en de volgende staat alweer te wachten. Je neemt deel aan een vergadering en ondertussen maak je aantekeningen voor de volgende bijeenkomst. Eigenlijk ben je constant met vier, vijf problemen tegelijkertijd bezig, variërend van een halve aaltenplaats tot 140 miljoen voor de nieuwbouw. Ik ben heel blij dat ik op 1 september niet van een volle agenda klets boem in het niets ben beland, maar ik moet zeggen dat het wegvallen van die gelijktijdigheid mij ook wel bevalt. Ik kan mijn onderwerpen nu achtereenvolgens in plaats van synchroon afhandelen".

Timmeren

Met vorm en functie is W.Th. Daems ook buiten zijn werkkring altijd intensief in de weer geweest, en wel op het basale niveau van het in elkaar timmeren van zijn eigen woningen. "Dat is vanzelfsprekend goedkoper, maar het geeft ook veel bevrediging om zelf een muurtje te metselen. Electra en loodgieten vind ik lastig, maar metselen, timmeren, schilderen - dat gaat me goed af. Dus waarom zou je daar dan iemand anders voor laten komen? Mijn vrouw, en ook mijn kinderen Esther en Harm, denken er precies zo over. Samen hebben we tien jaar lang de vakanties besteed aan het opknappen van ons huis in Vagnas, in het zuiden van de Ardèche. Toen we het kochten, was het een bouwval. De eerste jaren waren we voortdurend met emmers in de weer om het regenwater op te vangen. We hebben tien jaar lang als beesten gewerkt en nu is het een heel comfortabele woning. Zonder radio of televisie, en met een heerlijk zwembad". "Ook onze woning in Oegstgeest, Huize De Olmen aan de Geversstraat, hebben we voor een deel zelf kunnen restaureren. Het huis dat we hiervoor bewoonden, hebben wex trouwens ook zelf opgeknapt. Maar vooral in De Olmen is veel tijd gaan zitten. Het is gebouwd in 1647 en was tot wij er in trokken in gebruik als bakkerij. Waar nu onze huiskamer is, stonden vroeger de ovens". Structuren doorgronden en de functie daarvan op het spoor komen. Struc-

turen wijzigen waardoor die functie aan mensen dienstbaar wordt - het boeit Daems op alle niveaus. Waarbij de voordelen die hij daarvan ondervindt in termen van status en bezit niet zozeer het doel zijn als wel een plezierig bijproduct. "Ik hou nou eenmaal van bouwen", zo verheugt hij zich op de jaren die nog voor hem liggen als voorzitter van de Stuurgroep Nieuwbouw.

Schuchter

Of hij het, op zijn weg van Betondorp naar Oegstgeest, van de basis naar de top van de maatschappelijk piramide, niet lastig heeft gevonden zich aan te passen? In het begin wel. De schuch-

ter met die Oppascentrale in de weer". Enige tijd na het onderhoud met de scheidende decaan heeft een tweede gesprekje plaats. Hij wil graag nog even bekijken of de zaken een beetje ordelijk zijn genotuleerd. Zijn klachten blijken marginaal. Maar over één zinsnede heeft hij zich toch wel verbaasd en die betreft zijn "wellicht heimelijk gewenste haardos". Geen sprake van, hoor, van die wens. Hij begon al te kalen op zijn achttiende en hij heeft het verschijnsel van stonde af aan geaccepteerd. Nimmer de aandrang gevoeld om, zoals sommige van zijn vrienden, de haarrestanten enkele decimeters te laten uitgroeien en deze dan als een soort autologe toupet

terheid waarmee hij de eerste keer een woning aan één van de Amsterdamse grachten betrad, ouderlijk huis van een mede-student, staat hem nog helder voor ogen. Toch kreeg hij ook in de omgangsvormen van de hogere sociale strata het patroon spoedig te pakken. Eén handicap brengt hij niettemin met zijn Betondorpse achtergrond in verband: "Ik vind het nog steeds lastig om met een glas in de hand op recepties rond te drentelen en met iedereen te babbelen over ...ja waarover eigenlijk? Ik zie het sociale belang daarvan in en ik onttrek me er ook zeker niet aan, maar mijn favoriete tijdsbesteding is het niet. Dat moet wel komen doordat ik als student geen lid ben geweest van een gezelligheidsvereniging. Ik was immers

over de schedel te rangschikken. Dus die dieptepsychologische speculatie rond zijn heimelijke haarwens laat hij nadrukkelijk voor rekening van de interviewer. Zegt hij, terwijl hij achterover leunt, de handpalmen naar de slapen brengt en langzaam begint ... (W.S.) •

Sociale stijgers Betondorp komen uit bakstenen huizen